

Van: 5.1.2.e <5.1.2.e @hotmail.com>

Verzonden: woensdag 3 december 2025 12:04

Aan: EK-SEC <ek-secretariaat@eerstekamer.nl>

Onderwerp: Indiening van een schrijven met betrekking tot zeteloverstappen in de Eerste Kamer

U ontvangt niet vaak e-mail van 5.1.2.e [@hotmail.com](mailto:5.1.2.e@hotmail.com). [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Geachte griffier,

Hierbij doe ik u toekomen een schrijven gericht aan de heer R. Jetten, fractievoorzitter van D66, betreffende de staatsrechtelijke en democratische bezwaren tegen de recente zeteloverstappen van senatoren die op de lijst van de BoerBurgerBeweging (BBB) zijn verkozen, maar hun zetel hebben meegenomen naar de fractie van D66.

Hoogachtend,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

e-mail: 5.1.2.e [@hotmail.com](mailto:5.1.2.e@hotmail.com)

Aan:

De Griffier van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. de afdeling Ingekomen Stukken

Betreft: Indiening van een schrijven met betrekking tot zeteloverstappen in de Eerste Kamer en de staatsrechtelijke gevolgen daarvan

Geachte griffier,

Hierbij doe ik u toekomen een schrijven gericht aan de heer R. Jetten, fractievoorzitter van D66, betreffende de staatsrechtelijke en democratische bezwaren tegen de recente zeteloverstappen van senatoren die op de lijst van de BoerBurgerBeweging (BBB) zijn verkozen, maar hun zetel hebben meegenomen naar de fractie van D66.

Gezien de aard van de problematiek — te weten de aantasting van de democratische proportionaliteit, de indirecte legitimatie van de Eerste Kamer en de daarmee samenhangende constitutionele stabiliteit — verzoek ik u vriendelijk dit schrijven onder de aandacht te brengen van:

- alle fractievoorzitters in de Eerste Kamer,
- de Voorzitter van de Eerste Kamer,
- en, indien gebruikelijk, de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken.

Het betreft een kwestie die de institutionele integriteit van de Senaat raakt en derhalve het gehele huis aangaat.

Ik dank u bij voorbaat voor de zorgvuldige behandeling.

1 Bijlage: Brief aan de heer R. Jetten d.d. 01-12-2025

2.Bijlage: Juridisch-technische analyse van zeteloverstappen in de Eerste Kamer

Hoogachtend,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Datum: 02-12-2025

Aanschrijving aan de heer R. Jetten

Fractievoorzitter D66

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Betreft: Ernstige staatsrechtelijke bezwaren tegen het accepteren van zetels afkomstig van een ander partijmandaat — in het licht van uw (beoogde) constitutionele verantwoordelijkheid

Geachte heer Jetten,

Met grote ernst en toenemende bezorgdheid richt ik mij tot u naar aanleiding van de opeenvolgende overstappen van senatoren die op de lijst van de BoerBurgerBeweging (BBB) zijn verkozen, maar hun zetel hebben meegenomen naar uw fractie. De overstap van senator Griffioen, volgend op die van senator Croll, vormt een patroon dat rechtstreeks raakt aan de legitimiteit van ons parlementair systeem, de normatieve kracht van de Grondwet en de integriteit van de indirecte vertegenwoordiging in de Eerste Kamer.

Tegen deze achtergrond weegt temeer dat u door uw positie als fractievoorzitter en beoogd regeringsleider van Nederland een bijzondere staatsrechtelijke verantwoordelijkheid draagt om niet alleen de letter, maar ook de **geest van de Grondwet** te bewaken.

1. Mandaatzuiverheid, de “zonder last”-gedachte en de interpretatie van artikel 67 Grondwet

Artikel 67 lid 3 Grondwet (voorheen lid 2) bepaalt dat leden stemmen zonder last.

In de staatsrechtelijke literatuur is onbetwist dat dit artikel uitsluitend ziet op de besluitvormingsvrijheid van het individuele Kamerlid, en niet op:

- de herverdeling van zetels,
- partijpolitieke machtsvorming,
- of verschuivingen in de representatieve verhoudingen.

Literatuurbegrip

Prof. Bovend'Eert (in *Het Nederlandse Parlement*, 2020) stelt nadrukkelijk dat het vrije mandaat géén basis vormt voor het ontkoppelen van een indirect verleende zetel van de partij waarop deze rust.

Ook Kortmann (in *Constitutioneel Recht*, 7e druk) benadrukt dat het vrije mandaat nooit bedoeld is als instrument voor partijpolitiek voordeel buiten verkiezingen om.

Wanneer een senator verkozen op de lijst van BBB vervolgens als lid van D66 in de senaat plaatsneemt, ontstaat een constitutioneel conflict tussen:

- de juridische autonomie van het Kamerlid
en de democratische legitimatie van de zetel.

Dit spanningsveld wordt in de grondwet niet opgelost — maar vraagt dus om politieke zelfbeperking, normbewustzijn en staatsrechtelijke prudentie.

2. De Eerste Kamer kent een indirect, lijstgebonden mandaat

In de staatsrechtelijke doctrine bestaat brede consensus dat:

- de Eerste Kamer geen persoonlijk kiezersmandaat kent,
- de legitimatie lijstgebonden en partijgebonden is,
- en dat de Provinciale Staten stemmen op politieke lijsten, niet op zelfstandige personen.

Tal van staatsrechtgeleerden (o.a. Elzinga & De Lange, *Van der Pot*, 20e druk) bevestigen dat het mandaat van een senator formeel individueel is, maar materieel en politiek gezien partijgebonden.

Wanneer een senator daarna besluit de zetel over te dragen aan een andere fractie, ontstaat:

- een democratisch deficit,
- een vertekening van de verhoudingen die door de Statenverkiezingen zijn bepaald,
- en een feitelijke machtsverschuiving zonder electorale legitimatie.

In een indirect stelsel is dat wezenlijk problematischer dan in de Tweede Kamer.

3. De bijzondere verantwoordelijkheid die rust op D66 en op uzelf

Uw partij presenteert zich als beschermer van de rechtsstaat.

Daarom weegt zwaar dat D66:

- tweemaal een zetel heeft geaccepteerd die niet aan uw partij is toegekend,
- invloed uitoefent die niet op verkiezingen is gebaseerd,
- en daardoor bijdraagt aan een verschuiving van de machtsbalans in een van de hoogste constitutionele organen van Nederland.

Deze situatie krijgt extra gewicht omdat u door uw positie als fractievoorzitter en kandidaat-regeringsleider een verhoogde constitutionele verantwoordelijkheid draagt om niet alleen rechtmatigheid, maar ook normatieve zuiverheid te waarborgen.

Een premier moet de Grondwet niet alleen uitvoeren, maar belichamen.

Daarmee is het aanvaarden van zetels met een twijfelachtige democratische herkomst problematisch — zelfs indien dit juridisch mogelijk is.

4. Constitutionele stabiliteit en de toekomst van het indirecte stelsel

De Eerste Kamer vervult een fundamentele rol:

- toetsing van wetgeving,
- bewaking van rechtsstatelijkheid,
- constitutionele stabiliteit.

Zeteloverstappen in dit orgaan kunnen:

- de toekomstige kabinetsmeerderheid beïnvloeden,
- wetgevende trajecten ombuigen,
- en zelfs de positie van de minister-president beïnvloeden — zonder dat hiervoor verkiezingen hebben plaatsgevonden.

In de internationale juridische literatuur wordt juist gewaarschuwd tegen dit soort verschuivingen in tweede kamers (zie o.a. Russell, *Parliamentary Adaptation*, Oxford 2011).

5. Vragen ter onmiddellijke en volledige beantwoording

Ik verzoek u dringend en uitdrukkelijk de volgende vragen te beantwoorden:

1. Erkent u dat D66 nu zetels bezet die niet door de kiezer aan uw partij zijn toegewezen?
2. Kunt u motiveren waarom u deze zetels toch accepteert, ondanks het indirecte, partijgebonden karakter van het senaatsmandaat?
3. Acht u het verenigbaar met democratische integriteit dat fracties politieke invloed verwerven via partijwisselingen in plaats van via verkiezingen?
4. Bent u bereid intern te normeren dat zetels afkomstig van een ander partijmandaat door D66 niet langer worden aangenomen?
5. Bent u bereid deel te nemen aan interfractie-overleg om te komen tot een staatsrechtelijk

kader voor zeteloverstappen in de Eerste Kamer, conform aanbevelingen uit de literatuur?

6. Slot

De Eerste Kamer is een pijler van onze constitutionele rechtsstaat.

Zeteloverstappen ondermijnen de legitimiteit van dat orgaan op een manier die veel verder gaat dan partijpolitieke belangen.

In het licht van uw mogelijke toekomstige verantwoordelijkheid als minister-president, acht ik het des te noodzakelijker dat D66 het principiële en staatsrechtelijk juiste voorbeeld geeft.

Ik zie uw volledige, transparante en staatsrechtelijk onderbouwde reactie met belangstelling tegemoet.

Met de meeste hoogachting,

5.1.2.e

5.1.2.e

Datum:02-12-2025

2.Bijlage: Juridisch-technische analyse van zeteloverstappen in de Eerste Kamer

1. De reikwijdte van artikel 67 Grondwet (“zonder last”)

Volgens Bovenc^{5.1.2.e} (Het Nederlandse Parlement, 2020) beschermt de zonder-last-bepaling

uitsluitend de *besluitvormingsvrijheid van het individuele lid*, niet het recht om een zetel ideologisch te heroriënteren of de electorale verhoudingen te wijzigen.

Kortmann (Constitutioneel Recht, 7e druk) benadrukt dat het vrije mandaat “niet kan worden misbruikt om politieke machtsverschuivingen buiten verkiezingen om te legitimeren”.

2. De rol van partijen in het Nederlandse parlementair stelsel

De Grondwet erkent politieke partijen niet expliciet, maar zoals Elzinga & De Lange (Van der Pot, 20e druk) en Bovend'Eert stellen, is de praktijk van het parlementair stelsel zodanig georganiseerd dat partijen de kernstructuur vormen van:

- kandidaatstelling
- lijstvorming
- kiezersmandaat
- fractievorming

Daarmee is het parlementaire mandaat **functioneel verbonden** aan de partij.

3. Indirecte legitimatie van de Eerste Kamer

In tegenstelling tot de Tweede Kamer bestaat in de Eerste Kamer geen persoonlijk kiezersmandaat:

- Provinciale Staten stemmen op **lijsten**, niet op personen.
- Vervolgens wordt op basis van die lijststemmen een fractieomvang vastgesteld.
- De persoonlijke voorkeur van kiezers is *niet zichtbaar* in de senaatsverkiezingen.

Daarom noemt Van der Pot (20e druk) de Eerste Kamer “een orgaan dat zijn legitimatie ontleent aan de representatieve kracht van de lijsten waarmee de Statenverkiezingen zijn beslist”.

Een zeteloverstap wijzigt dus de door de kiezer vastgestelde verhoudingen, en dat is staatsrechtelijk gevoeliger dan in de Tweede Kamer.

4. Constitutionele stabiliteit en internationale vergelijkingen

In vergelijkende parlementaire studies (bijv. Russell, Parliamentary Adaptation, Oxford University Press, 2011) wordt gewezen op de risico's van 'seat migration' in tweede kamers:

- verstoring van de checks and balances
- politieke instabiliteit
- ondergraving van indirecte legitimatie

Nederland deelt deze risico's.

5. Conclusie uit de literatuur

Zeteloverstappen zijn juridisch toegestaan, maar:

- botsen met de democratische representatie,
- vormen een aantasting van de door de kiezer vastgestelde machtsverhoudingen,
- en ondermijnen de legitimiteit van de Eerste Kamer als constitutioneel orgaan.

Deze literatuur ondersteunt de analyse in de brief aan de heer Jetten.

Datum:02-12-2025

Aan: ek-secretariaat@eerstekamer.nl

Onderwerp: Indiening Kamerbrief + juridische bijlage inzake zeteloverstappen in de Eerste Kamer
– verzoek tot doorgeleiding

Geachte griffier,

Hierbij zend ik u mijn Kamerbrief, gericht aan de heer R. Jetten (fractievoorzitter D66), inzake de staatsrechtelijke en democratische problemen die voortvloeien uit recente zeteloverstappen binnen de Eerste Kamer.

Gezien de steeds grotere impact van deze verschuivingen op de legitimiteit, samenstelling en institutionele betrouwbaarheid van uw Kamer, verzoek ik u mijn schrijven formeel te registreren en door te geleiden aan:

- de Voorzitter van de Eerste Kamer,
- alle fractievoorzitters,
- en, indien gebruikelijk, de commissies die zich bezighouden met constitutionele en staatsrechtelijke zaken.

De bijgevoegde juridische bijlage bevat een onderbouwing aan de hand van de gezaghebbende literatuur van Bovend'Eert, Kortmann, Van der Pot en internationale parlementaire vergelijkingen. Het betreft naar mijn oordeel — en volgens de aangehaalde literatuur — een kwestie die raakt aan de kern van de indirecte democratische legitimatie, de betrouwbaarheid van het mandaatstelsel en de staatkundige geloofwaardigheid van de Senaat.

Omdat recente zeteloverstappen tot feitelijke machtsverschuivingen hebben geleid zonder electorale grondslag, acht ik behandeling en bespreking binnen het gehele huis noodzakelijk.

Ik vertrouw er dan ook op dat mijn schrijven overeenkomstig de parlementaire procedure wordt doorgeleid.

Ik verzoek dat mijn brief niet openbaar wordt gemaakt, dan wel slechts in geanonimiseerde vorm, vanwege privacy-overwegingen.

Dank voor de correcte verwerking.

Met hoogachting,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

BRIEF AAN DE VOORZITTER VAN DE EERSTE KAMER

Aan:

5.1.2.e

Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 22

Den Haag

Betreft: Staatsrechtelijke en democratische gevolgen van zeteloverstappen binnen de Eerste Kamer
Datum: 02-12-2025

Geachte mevrouw de Voorzitter,

Met dit schrijven wend ik mij rechtstreeks tot u in uw hoedanigheid als Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, naar aanleiding van de recente overstappen van senatoren die verkozen zijn op de lijst van de BoerBurgerBeweging (BBB), maar hun zetel hebben meegenomen naar de fractie van D66.

Het betreft inmiddels meerdere gevallen, waardoor niet langer gesproken kan worden van een incidentele situatie: dit is een structurele verschuiving van politieke machtsverhoudingen buiten verkiezingen om, binnen een orgaan dat juist door zijn *indirecte* verkiezingswijze bijzonder afhankelijk is van mandaatzuiverheid, transparantie en staatsrechtelijke stabiliteit.

1. De indirecte legitimatie van de Eerste Kamer staat onder druk

Zoals in de staatsrechtelijke literatuur meermaals benadrukt wordt (Bovend'Eert, *Het Nederlandse Parlement*; Kortmann, *Constitutioneel Recht*; Van der Pot, *Handboek van het Nederlandse Staatsrecht*), is de legitimatie van de Eerste Kamer niet persoonlijk, maar lijst- en fractiegebonden.

Provinciale Staten stemmen op partijen, niet op personen.

Het verkregen mandaat behoort dus niet toe aan individuele senatoren, maar aan de partijlijst waarop zij verkiesbaar waren gesteld.

Wanneer senatoren vervolgens overstappen naar een andere fractie, wijzigt de door de kiezer vastgestelde machtsverhouding binnen uw Kamer — zonder verkiezing, zonder mandaat, zonder publieke toetsing.

2. Het risico op erosie van institutioneel vertrouwen

De Eerste Kamer vervult een constitutionele rol als wetsbewaker, kwaliteitstoetsers en stabiliserend orgaan binnen de trias politica.

Het vertrouwen in deze rol wordt aangetast wanneer fracties kunnen groeien op basis van zetels die niet door de kiezer aan hen zijn toegekend.

Dat ondermijnt:

- de herkenbaarheid van de parlementaire verhoudingen;
- de integriteit van het indirecte kiesstelsel;
- de legitimiteit van besluitvorming over fundamentele wetgeving;
- én de autoriteit van de Eerste Kamer als staatsrechtelijk instituut.

Steeds grotere groepen burgers ervaren dergelijke verschuivingen als “zetelroof”.

Dat woord is staatsrechtelijk onjuist, maar politiek uiterst schadelijk — vooral omdat de perceptie geworteld is in een reëel democratisch probleem.

1

3. De bijzondere verantwoordelijkheid van de Voorzitter

In uw rol als garant van de orde, integriteit en functionele betrouwbaarheid van het huis rust op u niet alleen een procedurele, maar ook een institutionele verantwoordelijkheid.

Ik roep u daarom op te bevorderen dat binnen de Eerste Kamer:

1. helderheid ontstaat over de democratische en constitutionele gevolgen van zeteloverstappen;

2. wordt onderzocht welke normatieve kaders of afspraken mogelijk zijn binnen het Reglement van Orde;
3. interfractie-overleg plaatsvindt over een toekomstbestendige omgang met partijwisselingen;
4. wordt gekeken naar precedënten en interpretaties in binnen- en buitenlandse parlementaire systemen.

Dit is geen partijpolitiek punt — het gaat om de rechtsstatelijke geloofwaardigheid van het instituut dat u leidt.

4. Verzoek

Gelet op bovenstaande verzoek ik u:

- dit onderwerp bespreekbaar te maken binnen het College van Voorzitters en/of het Seniorenconvent;
- deze kwestie te plaatsen op de agenda van het interfractie-overleg;
- en te bevorderen dat een staatsrechtelijke reflectie wordt opgesteld door de Kamer zelf of door externe deskundigen.

5. Slot

De Eerste Kamer behoort een baken van rechtsstatelijke zorgvuldigheid te zijn. Juist daarom is het van groot belang dat politieke krachtsverhoudingen niet ongemerkt kunnen verschuiven buiten het mandaat dat de kiezer — indirect — heeft vastgesteld.

Ik vertrouw erop dat u deze kwestie in volle ernst zult wegen.

Hoogachtend,

5.1.2.e

5.1.2.e